

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PaedDr. Emília Lapčáková

Skúsenosti z výučby čitateľskej gramotnosti v školskej praxi

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PaedDr. Emília Lapčáková

Kontakt na autora: Spojená škola, Obchodná akadémia, Centrálna 464, 089 01 Svidník
lapcakova@gmail.com

Názov OPS/OSO: Skúsenosti z výučby čitateľskej gramotnosti v školskej praxi

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2014
XII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Henrieta Mandzáková

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

čitateľská gramotnosť, čitateľské stratégie, druhy textov, hodnotenie úspešnosti žiaka, druhy úloh na čítanie s porozumením, ukážky úloh zameraných na čítanie s porozumením

Anotácia

Práca je zameraná na inováciu profesijných zručností v oblasti čítania s porozumením na hodinách slovenského jazyka a literatúry na strednej odbornej škole. Je určená kolegom – pedagógom, ktorých táto problematika zaujíma a ktorí chcú svoj vyučovací proces zatraktívniť. V 1. kapitole prezentujem stručné teoretické východiská čítania a porozumením. Jadro práce tvorí príprava a realizácia čítania s porozumením na hodinách slovenského jazyka a literatúry formou súvislých a nesúvislých textov. V závere práce ponúkam vysvetlenie, v čom je popísaná pedagogická skúsenosť prínosná.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Metodika výučby slovenského jazyka a literatúry v rámci nových pedagogických dokumentov	45/2010 – KV
Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole	733/2012-KV
Aplikácia moderných vyučovacích metód a koncepcií vo vyučovaní predmetu slovenský jazyk a literatúra	1257/2013-KV
Rozvoj čitateľskej gramotnosti prácou s písomnými prameňmi na základnej a strednej škole	1311/2013-KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 ČÍTANIE S POROZUMENÍM	7
2 NÁMETY MODELOVÝCH HODÍN	11
2.1 Čítanie s porozumením- Božena Slančíková- Timrava- Skúsenosť	11
2. 2 Čítanie s porozumením- Rudolf Dilong	13
2.3 Čítanie s porozumením- Honore de Balzac- Otec Goriot	17
2.4 Čítanie s porozumením- Súvislý a nesúvislý text	20
2. 5 Čítanie s porozumením- Nesúvislý text	24
2. 6 Čítanie s porozumením- Súvislý text- Maco Mlieč	27
2. 7 Čítanie s porozumením- Kritické čítanie a kritické myslenie	29
ZÁVER	35
ZOZNAM PRÍLOH	36

ÚVOD

„Knihy boli moji živí priatelia. Bolo ich málo, ale vyčítala som z nich aj to, čo autori do nich nevložili.“

(Mária Rázusová-Martáková)

Hlavným **cieľom** práce je inovovať pedagogické zručnosti v súlade s novými podmienkami v rámci kurikulárnej prestavby nášho školského systému a zvýšiť účinnosť pedagogického procesu aplikovaním nových poznatkov z oblasti čítania s porozumením do vyučovacieho procesu v základných a stredných školách. Práca reflektuje všetky zistené skutočnosti a ponúka pedagogickým zamestnancom **inováciu ich profesijných zručností v oblasti čítania s porozumením.**

V teoretickej časti tézovite zdôvodňujem čítanie s porozumením ako nadpredmetovú kompetenciu, činnosti (mentálne stratégie) súvisiace s porozumením textu, metakognitívne stratégie a konkrétne čitateľské stratégie, druhy textov, spôsoby hodnotenia úspešnosti žiaka v čítaní s porozumením, didaktický test zameraný na čítanie s porozumením, druhy úloh na čítanie s porozumením.

V druhej časti práce prezentujem konkrétne scenáre vyučovacích blokov na vyučovaní slovenského jazyka a literatúry s následnou štruktúrou vyučovacích hodín: názov tematického celku, téma hodiny, ciele, učebné zdroje, spôsoby učenia sa, scenár vyučovacieho bloku, úlohy k súvislému textu, kľúč správnych odpovedí, nesprávne odpovede žiakov, text, postup práce s textom.

V práci predkladám nasledovné námety textov na čítanie a porozumením: Božena Slančíková- Timrava- Skúsenosť, Rudolf Dilong- Za múrom kláštora, Honore de Balzac- Otec Goriot, Súvislý a nesúvislý text - Práca s informáciami, Nesúvislý text - Práca s informáciami, Súvislý text - Maco Mlieč, Kritické čítanie a kritické myslenie.

1 ČÍTANIE S POROZUMENÍM

Ak budú učitelia aplikovať nové metódy a formy vo vyučovaní, budú používať moderné informačno-komunikačné technológie a individuálne pristupovať k potrebám žiaka, žiaci začnú chodiť do školy s radosťou a trvalejšie budú aj ich poznatky. Súčasťou nového Štátneho vzdelávacieho programu je i čítanie s porozumením. To, čomu sa v minulosti hovorilo zdravý sedliacky rozum, to je súčasné vyhľadávanie informácií v texte- čítanie s porozumením. Nie je zriedkavé, že sa u žiakov stretávame s nechutou čítať knihy, časopisy, noviny. A práve čítanie je východiskom pre prácu s textom, pretože ten kto veľa číta, veľa sa dozvie. Čítaním sa otvára žiakova myseľ, náručie i srdce novým veciam i ľudom. Odporúčam žiakom, aby čítali často, pretože čítanie im pomôže nájsť samého seba. Niektoré záležitosti prichádzajú len raz, preto je potrebné chytiť sa každej príležitosti. Čítanie je o ľuďoch, ktorých môžu žiaci stretnúť, o veciach, ktoré môžu vytvoriť, tak čítaním začínajú žiaci tvoriť. Žiť svoj sen a prejaviť svoje vášne môžu žiaci i vďaka čítaniu.

Ako lektorka programu Čitateľská gramotnosť na vyučovaní slovenského jazyka a literatúry vychádzam z učebného zdroja Nadeždy Kašiarovej Čitateľská gramotnosť na vyučovaní slovenského jazyka a literatúry, ktorý bol vydaný v roku 2011, publikácia vydaná z prostriedkov ESF. Veľkým pomocníkom k tejto téme je ďalšia publikácia vydaná v rámci ESF od Alexandry Húskovej v roku 2012 Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole. Na nasledujúcich stránkach tiež spracúvam teoretické východiská práce s textom. To, že čítanie s porozumením je pre žiaka základnej a strednej školy, svedčí celoslovenské testovanie žiakov 9. ročníka, ale aj celoslovenské testovanie maturantov.

Práca prináša informácie o tom, že:

- čítanie s porozumením nie je len nástrojom osvojovania si učiva, ale aj základom chápania sveta,
- dnešná spoločnosť vyžaduje, aby absolventi škôl boli pripravení na trh práce a neboli len zásobárňou encyklopedických vedomostí, ale aby dokázali kriticky myslieť, riešiť problémy v pracovnom procese, byť pripravení na rýchle zmeny v technológiách,
- výsledky medzinárodných meraní PIRLS a PISA sú u slovenských žiakov priemerné až podpriemerné (25. – 29. miesto spomedzi 34 krajín OECD),
- iba 4,5 % žiakov SR má výkon na dvoch najvyšších úrovniach,
- dievčatá v medzinárodných meraniach PISA dosiahli lepší výkon ako chlapci,
- žiaci SR dosahujú vyšší výkon v škále nájdenie a získanie informácií ako v škále uvažovanie a hodnotenie,
- metakognitívne stratégie- pochopenie a zapamätanie informácií a sumarizácii informácií sú silne prepojené s výkonmi v čítaní,
- žiaci, ktorí čítajú rozmanité druhy textov, majú výrazne vyšší výkon ako žiaci, ktorí nečítajú rozličné druhy textov,
- čím väčšie potešenie majú žiaci z čítania, tým je ich výkon vyšší,
- na rozvoji čítania s porozumením by sa mali podieľať všetci učitelia školy (nielen učitelia SJL),
- čitateľská gramotnosť nie je to len schopnosť rýchlo a plynule čítať, čitateľ by mal byť schopný spracovať také informácie z neznámeho textu, ktoré nie je

jednoduché nájsť, musí preukázať detailné porozumenie textu a musí vedieť posúdiť, ktoré informácie z textu sú podstatné.

Čitateľská gramotnosť je schopnosť človeka učiť sa učiť.

1. etapa – učenie sa čítať a písať,
2. etapa – plynulé čítanie,
3. etapa – porozumenie textu (obsah):
  - vyššia čitateľská kompetencia – analýza literárneho textu (uvedomovať si vyjadrovacie prostriedky, ktoré daný obsah sprostredkujú),
  - najvyššia forma čitateľskej kompetencie – interpretácia textu a jeho hodnotenie (čitateľ je schopný napr. posudzovať literárne dielo ako celok vo vzťahu):
    - a) k zverejneným umeleckým zámerom autora,
    - b) k dobovej poetike, umeleckému programu smeru či skupiny, ku ktorým sa autor hlási,
    - c) k filozofickým, sociálnym, politickým, ale najmä mravným kritériám, ktoré akceptuje súčasnosť.

Ako delíme čitateľov pri čitateľskej gramotnosti:

1. naivný čitateľ – neberie literárne dielo ako autorskú fikciu,
2. analyzujúci čitateľ – ide o druhé a ďalšie čítanie textu, pochopenie štruktúry diela a funkcie jeho jednotlivých častí, napr. štylistickú, kompozičnú, významovú,
3. syntetizujúci čitateľ – interpretáciu prečítaného diela dokáže premietnuť do všetkých spoločenských súvislostí.

Teoretické východiská čítania s porozumením podľa medzinárodnej štúdie PISA

Text :

- médium – papierová/digitálna forma textu,
- prostredie – autorské/interaktívne,
- forma textu – súvislý/nesúvislý/kombinovaný/zložený,
- typ textu – opis/rozprávanie/výklad/argumentácia/návody/protokoly/zápisnice,
- mentálne stratégie – nájdenie a získanie informácie/integrácia a interpretácia/uvažovanie a hodnotenie.

Situácie – čítanie na súkromné účely, na verejné účely, na pracovné účely, čítanie na vzdelávanie.

Procesy čitateľskej gramotnosti:

1. získavanie informácií,
2. utváranie širšieho porozumenia,
3. rozvíjanie interpretácie,
4. uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie,
5. uvažovanie o forme textu a jeho hodnotenie.

Druhy úloh precvičujúcich čítanie s porozumením:

- zatvorené úlohy s výberom odpovede (polytomické),
- otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – produkčné,
- otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – doplňovacie,
- zatvorené usporiadané úlohy,
- zatvorené priradovacie úlohy.

V práci sú odpovede na často kladené otázky v školskej praxi, ktoré sú výsledkom mojej práce so žiakmi v rámci čitateľskej gramotnosti na strednej odbornej škole, kde učím.

Ako motivovať žiakov k čítaniu, najmä slabších:

- je zrejmé, že čím viac žiak číta, tým lepšie je čítanie s porozumením,
- podporovať u žiakov čítanie literatúry, ktorá ich baví, napr. literatúru faktu,
- motivovať známku, vecnou odmenou, odporúčaním od iného žiaka, kamaráta, motivácia rodičmi,
- u niektorých žiakov sa vytvára taká potreba sama,
- čitateľská gramotnosť nie je o čítaní beletrie, ale o práci s textom, aby žiak na hodine pracoval s textom tak, aby sa čo najviac naučil z prečítaného textu.

Aký je rozdiel v čitateľskej gramotnosti medzi slovenčinou - angličtinou, slovenčinou - nemčinou:

- rozdiely nie sú žiadne, pochopenie textu v slovenčine, angličtine,..., je rovnaké, avšak rozdiel je v slovnej zásobe cudzích jazykov, tú musí žiak ovládať, je to náročnejšie, ak žiak nerozumie slovám, text nepochopí,
- v slovenčine je to podobné s cudzími slovami.

Ako naučiť žiakov pochopiť text:

- čítaním tematicky rôznej literatúry sa žiak učí chápať text,
- rôznymi praktikami metakognitívnych stratégií - schopnosť sledovať, riadiť, kontrolovať seba samého a svoje myšlienkové pochody, **inými slovami:**
  - 1. poznanie seba** - (poznať svoj učebný štýl a optimalizovať ho k lepším čitateľským výsledkom - *podľa zmyslových preferencií* - zrakovo - obrazový, sluchový, zrakovo- slovný, pohybový), *podľa prevažujúcich druhov inteligencie:* jazykový, matematický, vizuálny,
  - 2. poznanie úloh** - žiak musí rozumieť zadaniam učebných úloh a musí vedieť, čo od neho chceme,
  - 3. poznanie stratégií** ako postupovať pri čítaní textu.

AKO UČIŤ METAKOGNITÍVNE STRATÉGIE:

- 1.** pred čítaním (premýšľa, čo o téme vie),
- 2.** v priebehu čítania (predpokladá vývoj deja- porozumenie),
- 3.** po čítaní (riešenie úloh).

Stratégia „myslieť nahlas“:

- poznanie úloh - žiak musí rozumieť zadaniam učebných úloh a musí vedieť, čo od neho chceme,
- poznanie stratégií, ako postupovať pri čítaní textu,
- **učiteľ číta nahlas text po častiach** a prezentuje žiakom spôsob svojho rozmýšľania nad textom, identifikuje zložité výrazy, slovné spojenia, vysvetľuje žiakom, ako porozumieť ich zmyslu z prečítaného, predpovedá, čo asi bude nasledovať,
- počas aktivity **píše na tabuľu poznámky**, alebo graficky spracúva text, vypisuje **klúčové slová** (Cornellova metóda písania poznámok),

- **na záver** aktivity zhodnotí základ poznámok, **ako porozumel čítanému textu**, ako si bude pamätať čo čítal, či táto stratégia bola vyhovujúca pre jeho osobný štýl.

Ďalšie varianty:

- žiaci po častiach čítajú text nahlas a učiteľ po každej prečítanej časti nahlas formuluje svoje myšlienky o čítanom, kladie otázky, žiaci sa zapájajú,
- žiaci postupne čítajú text a rozmýšľajú nahlas nad prečítaným, učiteľ pomáha, koriguje, dáva otázky na podporu rozmýšľania.

Cornellova metóda:

1. priestor na otázky,
2. priestor na poznámky počas hodiny,
3. sumár – podať hlavné myšlienky vlastnými slovami.

2 NÁMETY MODELOVÝCH HODÍN

Vyučovacie hodiny zamerané na čítanie s porozumením som realizovala na Spojenej škole, Obchodnej akadémii vo Svidníku. Postupovala som podľa nasledujúcej schémy: určenie **cieľa** vyučovacej hodiny, využitie **spôsoby učenia**, realizované **úlohy na čítanie s porozumením** (zatvorené úlohy s výberom odpovede- polytomické, otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – produkčné, otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – doplňovacie, otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – produkčné, otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – doplňovacie, zatvorené usporiadané úlohy, zatvorené prirad'ovacie úlohy), **s využitím rôznych druhov textov** (súvislý text, nesúvislý text) , **ziťovanie úspešnosti žiakov, záverečné odporúčania**.

Čas potrebný na vypracovanie úloh čitateľskej gramotnosti som určovala podľa jednoduchého kľúča. Vychádzala som z priemerného času na otázku, ktorú mali žiaci pri vypracovaní maturitných testov zo slovenského jazyka a literatúry, kde v priemere na 1 otázku vychádza 1, 5 minúty. K niektorým úlohám som čas navyšovala podľa toho, či sa v teste objavila úloha s dotvorením textu. Aj individuálne začlenení žiaci mali 50% navýšenie času. Modely hodín nie sú úplné. Je to len torzo z hodiny a mali by slúžiť ako námety pre každodenné precvičovanie práce s textom v rámci jednotlivých vyučovacích hodín. Ich zakomponovanie vyplýva z témy, ale jednotlivé námety nemusia byť zhodné s témou vyučovacej hodiny. Záleží od učiteľa, ako ich využije.

2. 1 Čítanie s porozumením - Božena Slančíková - Timrava - Skúsenosť

Tematický celok: Čítanie a interpretácia diel krátkej epiky

Téma: Čítanie s porozumením - Božena Slančíková – Timrava - Skúsenosť

Ročník: 3.

Kognitívny cieľ:

- zvládnuť čitateľskú gramotnosť,
- analyzovať text,
- vybrať údaje v texte.

Afektívny:

- vyjadriť vlastný názor a svoj estetický a emocionálny zážitok z prečítaného textu,
- rozvíjať pozitívny vzťah k vnímaniu a postupnému osvojovaniu si jazyka ako bohatého mnohotvárneho prostriedku pri formovaní osobnosti.

Spôsoby učenia sa:

- metóda V-CH-D (motivácia)
- metóda riadeného čítania (úlohy na vypracovanie)

Didaktická technika, materiálne prostriedky: dataprojektor

Čas na vypracovanie: 8 minút

Východiskový text

Božena Slančíková- Timrava- Skúsenosť

Marína stiera si čelo. Či má právo niekto i do jej súkromných vecí sa starať? Čo koho do toho, ako ona zaďakuje? I keď ju Adela Stolová pozdravovať nemusí. Blázon, slúžke sa klania! Na pery spisovateľke sadol zlostno-posmešný úsmev, ale len na okamih, kým to pani nezbadá. A tu predstaví sa jej miesto, kde poznala sa so Stolovou. Stanica medzi horami na poli, osamote. Inteligentných ľudí len málo, všakovaké ženy s preplnenými košmi, mrzáci – ktorých je, ako sa jej zdalo, na každej stanici veľa – hemžia sa sem i ta. A tu na zábradlie opretá čiernoodetá, tenušká mladá dáma. V ruke drží červenú knihu a vše i pozrie do nej, hoci je mrmot dookola, akoby chcela zahnať si zunovanosť, ktorá ju obkľučuje. Marína, vidiac ju, zblízuje sa jej, že sa spýta, či dlho stojí tu vlak. Ale, v akej reči sa **jej** prihovoriť? I hodí okom po knihe, čo v ruke držala rozovretú, a vidiac, že to román Jókaiho, spýtala sa v tej reči.

„Ah, nie, pôjdeme až o chvíľu,“ odpovedá tá a jazyk sa jej zapletie skoro pri každom slove. „Idete do Vodnian tiež?“

„Áno, ta idem.“

Čiernoodetá dáma pozrie ju pozornejšie. Marína vidí, že má pekné sivé oči a veľké.

(SLANČÍKOVÁ – TIMRAVA, Božena. 1984. *Bez hrdosti*. Bratislava: Tatran, 1984. s. 29-30.)

Pozorne si prečítajte ukážku a vypracujte úlohy. V každej úlohe je len jedna možnosť správna.

Úlohy na vypracovanie

1. Vyberte možnosť, v ktorej sú všetky informácie o dáme opretej o zábradlie správne.

Dáma stojaca, opretá o zábradlie je:

A/ štíhla, čiernooká, oblečená v čiernom,

B/ plnoštíhla, sivooká, oblečená v červenom,

C/ štíhla, sivooká, oblečená v čiernom,

D/ štíhla, čiernooká, s červenou knihou v rukách.

Forma úlohy: **zatvorená s výberom odpovede.**

2. Vyberte správnu odpoveď.

Z textu ukážky nevyplýva, že:

A/ Adela a Marína sú priateľky,

B/ Marína sa spoznala s Adelou na stanici,

C/ Marína cestuje do Vodnian,

D/ vlak v stanici chvíľu stojí.

Forma úlohy: **zatvorená s výberom odpovede.**

3. Vyberte správnu odpoveď.

Tmavo označené slovo v ukážke sa vzťahuje na:

- A/ postavu Maríny,
- B/ postavu dámy opretej o zábradlie,
- C/ postavu Adely Stolovej,
- D/ knihu, čo číta mladá dáma.

Forma úlohy: **zatvorená s výberom odpovede.**

4. Vyberte správnu odpoveď.

Slovné spojenie **román Jókaiho** znamená, že:

- A/ názov román je Jókai,
- B/ majiteľom románu je Jókai,
- C/ Jókai je hlavnou postavou románu,
- D/ autorom románu je Jókai.

Forma úlohy: **zatvorená s výberom odpovede.**

Správne odpovede:

1. C, 2. C, 3. B, 4. D

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov v III. A triede:

- úloha, ktorá bola vyriešená všetkými žiakmi bez problémov č. 1,
- úloha, ktorá bola vyriešená len niektorými žiakmi č. 2,
- úlohy, ktoré boli splnené všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti 3,4.

Záverečné odporúčania

Hodinu som realizovala v III. A triede, avšak len 2 žiaci zvládli čítanie s porozumením na 100%. Snažila som sa vypracovať úlohy tak, aby nielen spĺňali svoju vzdelávaciu funkciu, ale aby zahŕňali aj výchovný prvok, aby zaujali žiakov, motivovali ich k prečítaniu diela, viedli k poznaniu, že kniha je nielen zdrojom informácií, ale obohacuje dušu, aby zlepšili komunikáciu medzi žiakom a učiteľom. Ak chceme dosiahnuť v práci s umeleckým textom pozitívne výsledky, musíme si uvedomiť, že táto práca musí byť sústavná, nie dočasná, pravidelná, systematická, podnetná a zaujímavá, i keď často vyčerpávajúca a nie u všetkých žiakov prináša rovnakú odozvu a efekt. Ale individuálny prístup a voľba vhodnej metódy môže byť určitým prínosom aj pre tých menej schopných a zväčša pasívnych žiakov. Pestré a zaujímavé hodiny literatúry zlepšujú vzťah žiakov k predmetu. **Primerané by bolo, ak by úloh bolo viac a nie všetky boli zatvorené s výberom odpovede, vhodné bolo pripraviť viac úloh pre šikovnejších žiakov a zadať im aj samostatnú prácu.**

2. 2 Čítanie s porozumením- Rudolf Dilong

Tematický celok: Katolícka moderna

Téma: Čítanie s porozumením- Rudolf Dilong

Ročník: 3.

Kognitívny cieľ:

- zvládnuť čitateľskú gramotnosť,
- identifikovať kľúčové slová,
- vybrať údaje z textu,
- dotvoriť text.

Afektívny :

- vyjadriť vlastný názor a svoj estetický a emocionálny zážitok z prečítaného textu,
- viesť žiakov k získavaniu informácií, k vyjadrovaniu vlastných postojov názorov.

Spôsoby učenia sa:

- metóda V-CH-D (motivácia),
- metóda riadeného čítania (úlohy na vypracovanie),
- tvorivé písanie (tvorivé úlohy).

Didaktická technika, materiálne prostriedky: dataprojektor

Učebné zdroje: súvislý text: Čítanka pre 3. ročník gymnázií a stredných škôl, Bratislava: Poľana, 2007, s. 188

Čas na vypracovanie: 15 minút

Východiskový text**Rudolf Dilong- Za múrom kláštora**

*V noviciáte izbu podobnú mám väzeniu:
kľakadlo, kríž, stôl, posteľ,
tak málo potrebné je k spaseniu,
abych do neba došiel.*

*Dnes Dismas z kríža dolu nestúpil,
lež Kristus zadržal ho,
Bože môj, ktorý si ma vykúpil,
čo bude so mnou? Haló!*

*Len kúsok vzduchu v túto celu,
len kúsok vzduchu, čo mi oblok ulomí,
len trochu vánku môjmu čelu,
Ježišu Kriste, väzniteľu,
otvor ten oblok, smutno mi!*

Úlohy k súvislému textu

1. Aké zameranie má báseň R. Dilonga Za múrom kláštora ?
Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou - produkčná.**

2. Vypíšte tú časť básne, v ktorej autor pochybuje o správnosti svojho rozhodnutia stať sa kňazom?

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou - produkčná.**

3. Vysvetlite význam poetizmov: „noviciát“, „abych“, „väziteľu“

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou - produkčná.**

4. Uvedte, aké významy slova **vykúpiť** poznáte. Ktorý význam je použitý v básni?

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou - produkčná.**

5. Pokúste sa dokončiť druhú časť básne.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou - produkčná.**

Správne odpovede:

1. náboženské,
2. Bože môj, ktorý si ma vykúpil, čo bude so mnou? Haló!
3. noviciát- istý čas prípravy,
abych – aby, by,
väziteľu- vnútorne neslobodný,
4. zakúpiť nový tovar, zbaviť hriechu, v básni má vykúpenie význam zbavenia hriechu,
5. individuálna tvorba.

Nesprávne odpovede žiakov:

1. nadrealistické, socialistické,
2. otvor ten oblok, smutno mi,
3. kúsok, vzduch...,
4. nakúpiť ...,
5. individuálna tvorba.

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov III. A:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 4,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi č. 5,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti 1,2,3.

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov III. HA:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 4,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi č. 5,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti 1,2,3.

Obrázok 1 Ukážka práce s textom v III. HA triede

Prameň: vlastný návrh

Záverečné odporúčania

Vyučovaciu hodinu som realizovala v 2 triedach tretieho ročníka a rovnako v obidvoch triedach len jediný žiak zvládol 4 úlohy správne z 5 úloh. Najväčší problém bol so sémantickým vysvetlením pojmov *noviciát a väzniteľ*. Žiakom som zadala 5 úloh. Všetky boli **otvorené so stručnou odpoveďou- produkčné**. Aj keď žiaci úlohy vypracovali, väčšia časť z nich prácu robila len z povinnosti, bez kreativity, prejavilo sa to pri dotváraní textu. Nedali si záležať a aj keď verše vypracovali, nedodržali striedavý rým, aj keď obsahová stránka bola splnená / príloha č. 1/. Slabší žiaci pri riešení úloh často podávali doplňujúce otázky. Šikovnejší žiaci nemali problémy s porozumením textu a ani s vyriešením úloh.

V triedach, kde žiaci viac čítajú, sú schopní pracovať s informáciami. Možno je táto verzia práce čítania s porozumením náročná, ale klásť si nízke ciele určite nie je spôsob, ako sa ďalej rozvíjať. V budúcnosti je potrebné viac záujmu vynaložiť čitateľským zručnostiam, viac ich zvečniť, viac iniciovať, radiť, či dať žiakom pri ich voľbe voľnejšiu ruku. Po rokoch praxe som sa však uistila, že žiaci urobia presne toľko (často aj menej, ale určite nie viac), ako sa od nich žiada. A nie je to len neschopnosťou. Práca so žiakmi je veľmi zložitá, to určite potvrdí každý učiteľ, ale získať si ich dôveru, presvedčiť ich, že to, čo robia, má zmysel, sa oplatí. Ovocím je potom obojstranná spolupráca. Stále sa snažím vo svojej práci niečo vylepšovať a poučiť sa z predchádzajúcich chýb a skúseností.

2. 3 Čítanie s porozumením- Honore de Balzac - Otec Goriot

Tematický celok: Svetová realistická literatúra

Téma: Čítanie s porozumením- Honore de Balzac- Otec Goriot

Ročník: 3.

Kognitívny cieľ:

- zvládnuť čitateľskú gramotnosť,
- parafrázovať text,

- vyhládať kľúčové slová,
- vypísať údaje z textu,
- napísať názov textu.

Afektívny:

- vyjadriť vlastný názor a svoj estetický a emocionálny zážitok z prečítaného textu,
- nadobúdať pozitívny vzťah k jazyku vrámci interkultúrnej komunikácie.

Spôsoby učenia sa:

- metóda V-CH-D, metóda riadeného čítania,
- metóda riadeného čítania (úlohy na vypracovanie).

Didaktická technika, materiálne prostriedky: dataprojektor

Čas na vypracovanie: 12 minút

Východiskový text

Honore de Balzac- Otec Goriot

„Že by ani jedna z dcér neprišla?“ zvolal Rastignac. „Zaraz im napíšem.“

„Ani jedna,“ povedal starec a vystrel sa na posteli. „Majú svoje starosti, spia, neprídu. Vedel som to. Človek musí umrieť, aby poznal, čo sú to deti... Ach priateľ môj, nežeňte sa, nemajte deti! Vy im dáte život, ony vám dajú smrť. Vy ich uvediete do sveta, ony vás z neho vyženú. Nie, neprídu! Viem to už desať rokov. Vše som si to hovorieval, ale netrúfal som si uveriť.“

Z každého oka mu vyhrkla slza na červený okraj viečka, no nespadla z neho. „Ach, keby som bol bohatý, keby som si bol nechal majetok, keby som im ho nebol dal, to by tu boli, oblizovali by mi líca svojimi bozkami. Býval by som v paláci, mal by som krásne izby, sluhov, teplo, a ony by sa rozplývali v slzách aj so svojimi manželmi a deťmi. To všetko by som mal. Ale takto nič! Za peniaze je všetko, ešte aj dcéry.“

(DE BALZAC, Honore. 1985. Otec Goriot. Bratislava: Tatran, 1985, s. 284.)

Postup práce s textom

1. Pozorne si prečítajte text ukážky.

Učiteľ rozdelí žiakov na dve skupiny.

Úloha pre žiakov 1. skupiny- Utvorte tri otázky k textu tak, aby odpovede na ne boli zrejmé z textu.

Úloha pre žiakov 2. skupiny- Znovu si pozorne prečítajte text tak, aby ste mohli správne odpovedať na zadané otázky.

Keďže v zadaní sú úlohy rôznej náročnosti, ide o diferencované úlohy, vytvorila som skupiny podľa úrovne čitateľských schopností alebo podľa rozdielneho tempa práce.

Úloha pre 1. skupinu je náročnejšia, je zameraná na **uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie**. Žiaci musia vytvoriť otázky tak, aby žiaci zo skupiny č. 2 našli na ne odpovede priamo v texte. Úloha pre 2. skupinu je zameraná na **získavanie informácií z textu**.

2. Na základe ukážky charakterizujte vzťah hlavného hrdinu ukážky otca Goriota a Rastignaca.

Úloha je zameraná na **utváranie širšieho porozumenia**. Nechala som žiakov chvíľu premýšľať, prípadne znovu prečítať text, potom žiaci zdôvodňovali svoje tvrdenia. Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**.

3. Pomocou textu ukážky porovnajte majetkovú situáciu hrdinu ukážky teraz a v minulosti.

Úloha je zameraná na **utváranie širšieho porozumenia**. Žiaci pracujú samostatne, hľadajú v texte všetky informácie, ktoré by mohli využiť na vypracovanie tejto úlohy. V závere v diskusii prezentujú svoje názory.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**.

4. Opäť si pozorne prečítajte text a nájdite v texte slová, ktoré vyjadrujú tragickosť situácie, v ktorej sa ocitol hlavný hrdina.

Úloha je náročnejšia, je zameraná na **uvažovanie o obsahu textu a jeho hodnotenie**. Využívam metódu diskusie, v ktorej sa žiaci učia na príkladoch z textu ukážky dokázať svoje tvrdenie a obhájiť ho.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**.

5. Vymyslite ukážke nadpis, ktorý by vystihoval jej hlavnú myšlienku.

Úloha je zameraná na **rozvíjanie interpretácie**. Dala som žiakom chvíľu na premýšľanie, metódou riadeného rozhovoru spoločne hľadajú najvhodnejšie riešenie úlohy.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**.

6. Pokúste sa vyjadriť vlastnými slovami, čím /slová a slovné spojenia z textu/ a ako /celkový charakter ukážky/ sa autor snaží zapôsobiť na city čitateľa.

Úloha je opäť náročnejšia, vyžaduje vedenie učiteľa. Je zameraná na **uvažovanie o obsahu i forme textu a jeho hodnotenie**. Žiak sa snažil verbalizovať svoj vlastný čitateľský zážitok, prezentovať ho, argumentovať svoje tvrdenie, obhájiť ho. Využila som metódu riadeného rozhovoru, v ktorom som bola ja riadiacim prvkom. Žiakov usmerňujem a vediem.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**.

Správne odpovede

1. Je hlavný hrdina ukážky bohatý? Koho tak túžobne očakáva hlavný hrdina ukážky? Sú dcéry hlavného hrdinu bezdetné?
2. Sú priatelia, dokonca miestami čitateľ nadobúda dojem, že sa podobá na vzťah otca a syna /*Ach priateľ môj, nežeňte sa, nemajte deti!*/.
3. Hrdina ukážky bol bohatý človek, ktorý z lásky k dcéram „vyšiel na mizinu“.
4. Človek musí umrieť, aby poznal, čo sú to deti... Z každého oka vyhrkla slza...
5. Otcovská láska nič neznamená.
6. Charakter ukážky je pochmúrny, vyjadrujú to slová – umrieť, smrť, slzy, slovné spojenie – nemajte deti.

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov v III. HB triede:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 4,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi č. 5,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti 3,2,1.

Obrázok 2 Ukážka práce s textom v III. HB triede

Prameň: vlastný návrh

Záverečné odporúčania

Prácu s textom som realizovala v III. HB triede. Žiaci mi často kládli otázky, mali problémy s pochopením textu a s úlohami.

Kto veľa číta, veľa sa dozvie o sebe, o minulosti, o živote minulom i súčasnom, utvára si správny vzťah k ľuďom, veciam, k prírode i k sebe samému. Literárne dielo nás poučí, pobaví, rozptýli, zaujme, na konkrétnych príkladoch rieši a ukazuje cestu z ťažkostí, problémov, učí nás vyhnúť sa prekážkam a úskaliam v živote, rozširuje duchovný i kultúrny obzor. Má dôležité miesto pri formovaní osobnosti človeka, jeho záujmov, návykov i zručností a odvádza ho od nežiaducich činností a zábav. Kvalitná práca s literárnym textom môže, ba dokonca by mala žiakov podnietiť, prebudiť ich záujem o čítanie a orientovať ich k výberu takých diel, ktoré budú v ich živote prínosom.

2. 4 Čítanie s porozumením- Súvislý a nesúvislý text

Tematický celok: Práca s informáciami

Téma: Súvislý a nesúvislý text

Ročník: 3.

Kognitívny cieľ:

- zvládnuť čitateľskú gramotnosť,
- parafrázovať text,
- vyhľadať kľúčové slová,
- vypísať údaje z textu.

Afektívny:

- vyjadriť vlastný názor a svoj estetický a emocionálny zážitok z prečítaného textu,
- viesť žiakov k získavaniu informácií, k vyjadrovaniu vlastných postojov a názorov.

Spôsoby učenia sa:

- metóda V-CH-D, metóda riadeného čítania,
- metóda riadeného čítania (úlohy na vypracovanie).

Didaktická technika, materiálne prostriedky: dataprojektor

Čas na vypracovanie: 12 minút

Východiskový text

Práca s informáciami

Úlohy

1. Prezrite si nasledujúce informácie.

A)

Hospodárske noviny, objektívny denník bez stranického zafarbenia. Každý pracovný deň prináša informácie pre každého, koho sa týkajú peniaze, dane, ekonomika a kariéra.

B)

C)

Publicistika - slovo pochádzajúce z latinčiny a vyjadruje novinársku činnosť zameranú na aktuálne otázky, najmä politické. V širšom význame je súhrnom produkcie vydávanej tlačou, ako aj rozhlasová a televízna činnosť. Spolu so spravodajstvom sú dvomi základnými zložkami novinárskej tvorby. V publicistických novinárskych prejavoch sú aktuálne javy východiskom pre zovšeobecňovanie. Rozlišujeme publicistiku emocionálneho a racionálneho typu. Publicistika emocionálneho typu je súhrn publicistických novinárskych prejavov, v ktorých je opis podania obrazno-emocionálny (beletristické žánre). Publicistika racionálneho typu je súhrn publicistických novinárskych prejavov, v ktorých je opis podania logicko-pojmový (analytické žánre). Publicistické texty sú charakteristické pre periodiká s dlhšou periodicitou a pre rozšírené vydania denníkov.

D)

SKUP. CESTOVNY LISTOK
TAM: Turc.Tep. II.Stuba

JEDNOSMERNÁ CESTA
01 SKUP.MINI 18+
01 SKUP.MINI -15

PLATI OD: 23.08.08 Z: Banská Bystrica DO: Prievidza PLATI DO: 24.08.08 04:00

Os: Banská Bystrica Prievidza 2.tr. 91

Cestovný lístok platí: len s príslušným preukazom

Hotovosť (1EUR=30,1260SKK)
SKK 201.00
EUR 6.67

1/18+ 1/15 0/15+ SPOLU:2 ODCHOD PRÍCHOD EUR

DF5232535 DF 5232535 7057176038430919 2027 23.08.08 15:40 Banská Bystrica

SKUP. CESTOVNY LISTOK
TAM: Galanta Ba-Vinohra

SPIATOCNÁ CESTA
01 SKUP.MINI 18+
01 SKUP.MINI -15

PLATI OD: 13.06.09 Z: Sala DO: Bratislava hl. PLATI DO: 14.06.09 04:00

R Sala Bratislava hl. Bratislava hl. 2.tr. 60 R Bratislava hl. Sala 2.tr. 60

Cestovný lístok platí: len s príslušným preukazom

Hotovosť (vrátane DPH)
EUR 7.64
SKK 230.16

1/18+ 1/15 0/15+ SPOLU:2 ODCHOD PRÍCHOD SKK

EA8605719 EA 8605719 7057317045332111 2027 13.06.09 08:50 Sala

1. Zarad'te ukážky A - D k súvislým alebo nesúvislým textom. Svoje tvrdenie odôvodnite.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- doplňovacia**, zameraná na **uvažovanie a hodnotenie**.

2. Z textu A vyberte 3 základné informácie. Uved'te, kde sa s touto informáciou môžete stretnúť a pre koho je daná informácia potrebná.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**, zameraná na **uvažovanie a hodnotenie**.

3. Pomenujte slovne piktogramy v ukážke B. Vyberte obrázok, ktorý vyjadruje informáciu najpresnejšie a ktorý piktogram v sebe nenesie jednoznačný význam (je menej zrozumiteľný). Svoje tvrdenie zdôvodnite.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**, zameraná na uvažovanie a hodnotenie.

4. Zjednodušte text ukážky C. Informácie roztried'te na hlavné a vedľ'ajšie.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**, zameraná na **uvažovanie a hodnotenie**.

5. Vypíšte všetky informácie, ktoré môžeme zistiť v ukážke D.

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**, zameraná na **získavanie informácií**.

6. Vysvetlite, v čom je rozdiel medzi obrazovými a jazykovými informáciami. Ktoré sa dnes používajú bežnejšie a prečo?

Forma úlohy: **otvorená so stručnou odpoveďou- produkčná**, zameraná na **získavanie informácií**.

Správne odpovede:

1. A – C – súvislý text,

B – D – nesúvislý text,

2. hospodárske noviny - vychádza každý pracovný deň,
- sú pre každého, koho sa týkajú peniaze,
- informácie sú potrebné pre ľudí,
- môžeme sa s nimi stretnúť v bežnej tlači,

3. 1. obrázok - zákaz fajčiť (vyjadruje informáciu najpresnejšie),
2. obrázok – pes len s pes s vôdzkou/ venčenie psov,
3. obrázok – schodisko/podchod (nenesie jednoznačný význam),
4. obrázok – východ,

4. publicistika,

hlavné informácie: - vyjadruje novinársku činnosť,
- je základnou zložkou novinárskej tvorby,

typy: - emocionálna,
- racionálna,

vedľ'ajšie informácie: - emociálna: opis podania je obrazno-emocionálny,
- racionálna: opis podania je logicko-pojmový,

5. - je to cestovný lístok,
- dátum a čas,
- cena lístku,
- cesta – smer jazdy,
- príchod, odchod,
- platnosť,

6. obrázkové informácie: sú to len obrázky bez textu – sú stručnejšie,
jazykové informácie: je to len text.

Dnes sa bežnejšie používajú obrázkové informácie, pretože sú ľahšie pochopiteľné pre ľudí.

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov v III. B triede:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 1, 3, 5,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi č. 2,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti č. 4, 6.

Záverečné odporúčania

Hodinu som realizovala v III. B triede a 6 žiakov zvládlo čítanie s porozumením na 100%. Výrazné problémy sa u žiakov nevyskytli. Cesta do budúcnosti zvyšuje motiváciu pre učenie u žiakov, hlavne tých, ktorí chcú pokračovať v štúdiu na vysokej škole. Vyhľadávanie nových zaujímavých informácií bolo pre žiakov hlavne zábavou a chceli v takýchto aktivitách pokračovať. V dnešnom supermodernom a pretechnizovanom svete u značnej časti mladých ľudí sa objavuje viditeľný odklon od obvyklého čítania a zabúdajú, akým ohromným a súčasne prístupným zdrojom poznatkov a vedomostí je dobré literárne dielo. Učím deti robiť s počítačom či internetom, ale urobím všetko aj preto, aby žiaci vo voľnom čase siahli po kvalitnom čítaní. Je nevyhnutné prebudiť u mladých ľudí lásku a utvárať vzťah ku knihe. Mojou prioritnou úlohou je viesť a pracovať na hodinách tak, aby žiak ovládal nielen techniku čítania, ale aby správne rozumel čítanému slovu, chápal význam prečítaného textu, vyvodzoval primerané závery a v konečnom dôsledku rozvíjal svoju tvorivosť.

2. 5 Čítanie s porozumením- Nesúvislý text

Tematický celok: Práca s informáciami

Téma: Nesúvislý text

Ročník: 1.

Kognitívny cieľ:

- zvládnuť čitateľskú gramotnosť,
- parafrázovať text,
- vyhľadať kľúčové slová,
- vypísať údaje z textu,
- napísať názov textu.

Afektívny

- vyjadriť vlastný názor a svoj estetický a emocionálny zážitok z prečítaného textu,
- upevniť pozitívny vzťah k čítaniu s porozumením.

Spôsoby učenia sa:

- metóda V-CH-D, metóda riadeného čítania,
- metóda riadeného čítania (úlohy na vypracovanie).

Didaktická technika, materiálne prostriedky: dataprojektor

Čas na vypracovanie: 12 minút

Východiskový text

Nesúvislý text - podáva údaje symbolicky (schémy a grafy), alebo sú informácie usporiadané do riadkovej a stĺpcovej matice (tabuľky). Obsahuje často aj technické opisy (napr. popis častí domácich spotrebičov). Sú to aj vysvetľujúce a inštruktážne texty (návod, inštrukcie na inštaláciu domácich spotrebičov, na skompletizovanie nábytkovej zostavy a pod.). Patria sem aj mapy, formuláre, informačné hárky, výzvy a inzeráty, vouchery (potvrdzujú, že ich vlastník je oprávnený získať určité služby), certifikáty.

K uvedenej ukážke sa vzťahujú úlohy 1 - 5

	Afrika	Ázia	Európa	Latinská Amerika	Severná Amerika	Austrália a Oceánia	
Kresťanstvo	394 640 000	325 034 000	554 234 000	501 319 000	269 399 000	25 257 000	2 069 000
Islam	344 920 000	869 880 000	32 117 000	1 752 000	4 828 000	725 000	1 254 222 000
Hinduizmus	2 547 000	830 530 000	1 504 000	801 000	1 410 000	470 000	837 262 000
Budhizmus	152 000	366 790 000	1 594 000	698 000	3 086 000	654 000	372 974 000
Judaizmus	220 000	4 465 000	2 427 000	1 152 000	6 182 000	105 000	14 551 000
Bez vyznania	5 863 000	620 290 000	107 210 000	16 693 000	30 923 000	3 290 000	784 269 000
Ateisti	579 000	120 950 000	22 111 000	2 707 000	1 944 000	369 000	148 660 000

1. Doplňte názov posledného stĺpca v tabuľke:

2. Ktoré z uvedených tvrdení o zastúpení kresťanov na jednotlivých svetadieloch (resp. kontinentoch) nie je pravdivé?

- a) Najviac kresťanov žije v Európe.
- b) Severná Amerika je počtom kresťanov spomedzi ostatných kontinentov na predposlednom mieste.
- c) Najmenší rozdiel v počte kresťanov je medzi Afrikou a Áziou.
- d) Najmenej kresťanov žije v Austrálii a Oceánii.

3. Doplňte vynechaný údaj číslom.

Vyššie uvedená tabuľka spracúva údaje o ..... náboženstvách.

4. Predstavitelia ktorého náboženstva sú najmenej zastúpení v Severnej Amerike a Európe?

- a) judaizmu
- b) budhizmu
- c) hinduizmu
- d) islamu

5. Zakrúžkujte pravdivosť tvrdenia.

V Ázii žije najviac ateistov a ľudí bez vyznania spomedzi všetkých kontinentov.

áno

nie

6. Doplňte názov tabuľky.

Správne odpovede

- 1. spolu
- 2. c
- 3. 6
- 4. c
- 5. áno
- 6. vierovyznania v jednotlivých kontinentoch

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov v III. B:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 1, 6,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi č. 2, 5,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti 3, 4,

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov v II. A:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 1, 4, 6,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi č. 2, 5,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti 3.

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov II. HA:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 1, 6,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi č. 2, 5,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti 3.

Záverečné odporúčania

Hodinu som realizovala v 3 triedach, výrazné rozdiely v práci s textom sa v týchto triedach neobjavili. Nedostatky sa objavili pri otázkach č. 2 a 5, pochopenie a interpretácia textu. Pravidelná práca s literárnym textom (vlastne s akýmkoľvek textom) rozvíja vyjadrovacie schopnosti žiakov, zlepšuje všestrannosť a kvalitu rečového prejavu. Ako učiteľka slovenského jazyka a literatúry sa na vyučovacích hodinách takmer denne stretávam aj s takými javmi, ako je slabé či pomalé čítanie, mechanické memorovanie, neschopnosť vyjadriť sa a hovoriť o prečítanom texte či získať z textu základné informácie, o skrytom význame ani nehovoriac. To bolo hlavným, i keď nie jediným dôvodom, prečo som sa rozhodla pre túto tému.

2. 6 Čítanie s porozumením- Súvislý text

Tematický celok: Práca s informáciami

Téma: Súvislý text

Ročník: 2.

Kognitívny cieľ:

- zvládnuť čitateľskú gramotnosť,
- identifikovať kľúčové slová,
- vyhľadať údaje v texte,
- rozoznať charaktery postáv.

Afektívny :

- vyjadriť vlastný názor a svoj estetický a emocionálny zážitok z prečítaného textu,
- rozvíjať pozitívny prístup k vyhľadávaniu nových informácií.

Spôsoby učenia sa:

- metóda V-CH-D, metóda riadeného čítania,
- metóda riadeného čítania (úlohy na vypracovanie),

Didaktická technika, materiálne prostriedky: dataprojektor

Čas na vypracovanie: 12 minút

Východiskový text

Súvislý text – je usporiadaný v závislosti od obsahu a zámeru autora. Patria medzi ne všetky literárne texty a niektoré informačné texty, napríklad rozprávanie, výklad, opis, argumentácia, inštrukcia, dokument, hypertext.

K uvedenej ukážke sa vzťahujú úlohy 1 – 8

Ukážka

Jozef Gregor- Tajovský: Maco Mlieč

Na dvore ticho, všetko zaspáva, iba v Macovej duši ako by sa hnilo.

„S gazdom však na čom som? Mne sa len vari predsa bude treba porátať, ako mi aj ten —“ pomyslel na mňa. Porátanie, pravda, počal teraz chápať z druhej strany, nie, ako som ho ja bol navádzal.

„Chová ma, šatí ma, na Všetechsvätých nové krpce, baranicu mi kúpil... a ja roboty žiadnej. Akože to ešte odslúžim, ak ma toto nepopustí...? Nepovedať nič? To by bolo... Nevedieť ani ako umierať. Akože si ľahneš do tej zeme?! Ved' by som ani nezhnul,“ prišla mu na myseľ jeho celoživotná filozofia: poriadne robiť (sebe či cudziemu, to mu bolo vedľajšie) a statočne zomrieť.

Zodvihol sa zo slamy a zavliekol pod okno.

Svetlo.

Otvorili sa dvere a okúňavo vovliekol sa do izby Maco.

Gazda sedel za stolom pri pohárikú a prezeral akési ľajstre obecné.

„Gazda...“ a zakašľal i zapišťalo mu na prsiach a stiahlo hlas, „ja sa už d'aleko nepovlečiem... prišiel som sa porátať... ak som vám dlžen, koľko by som vám to teda ešte mal dosluhovať?“ vzrušene začal Maco.

„A čože je tebe, Maco, ved' si ty voľáky celý nanič, zhrbený, premenený,“ vstal a divil sa gazda, lebo ho už pár dní nebol zbližšia videl.

„Ved' zato. Ak by som vám mal doplatiť, to by ma v tom hrobe večne mrzelo, že som si tak vygazdoval na starosť,“ povedal a vypadli mu slzy.

(Jozef Gregor- Tajovský, úryvok)

Zdroj: J. GREGOR-TAJOVSKÝ: *Maco Mlieč*. Dostupné na: [http://zlatyfond.sme.sk/dielo/127/Tajovsky Maco-Mliec/1#ixzz2Yjek2fEV](http://zlatyfond.sme.sk/dielo/127/Tajovsky_Maco-Mliec/1#ixzz2Yjek2fEV) (11. 7. 2013)

1. Ktorú fázu vnútornej kompozície epického diela zachytáva uvedená ukážka?

- A. zápletku
- B. vyvrcholenie
- C. obrat
- D. rozuzlenie

2. Ktorý typ rozprávača sa vyskytuje v druhom odseku ukážky 1?

.....

3. Ako vníma rozprávač v ukážke 1 porátanie sa Maca s gazdom?

- A. rovnako ako Maco,
- B. nevyjadruje sa k tomu,
- C. Maco by mal gazdovi dosluhovať,
- D. gazda by mal splatiť dlh Macovi.
- E.

4. **V prvej vete ukážky 1 je použitý umelecký prostriedok ?**
- prirovnanie
  - kontrast
  - epiteton
  - alegória
5. **Ktorá možnosť nevystihuje lexikálny význam podčiarknutého slova v ukážke 1?**
- hanblivo
  - bojazlivo
  - neisto
  - zvedavo
6. **Prečo sa Maco v závere ukážky 1 rozplakal?**
- Bolo mu ľúto gazdu.
  - Veľmi sa obával, že zomrie s dlhom.
  - Plače nad svojim osudom.
  - Z vd'ačnosti, že mu gazda dlh odpustil.
7. **Určte, ktorý slohový postup dominuje v ukážke 1 vo vnútornom monológu pásma postáv?**
- opisný
  - rozprávací
  - úvahový
  - umelecký
8. **Vysvetlite význam spojenia *ja sa už ďaleko nepovlečiem* v kontexte ukážky. 1: .....**

Správne odpovede:

1. D, 2. vŕvediaci, 3. B, 4.B, 5.D, 6.B, 7.C, 8. už dlho žiť nebudem

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov v II. A triede:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 5, 6, 7, 8,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi č. 3, 4,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti č. 1, 2.

Záverečné odporúčania

Prácu s textom som realizovala v II. A triede, neobjavili sa závažnejšie nedostatky, ani podnety k ďalšej práci. Bezpochyby je nutné zopakovať si so žiakmi umelecké prostriedky, konkrétne kontrast. Čítanie s porozumením je rozhodne pozitívnym prvkom vo výchovno-vzdelávacom procese. Svedčia o tom názory nielen odborníkov, ale aj učiteľov a žiakov.

2. 7 Čítanie s porozumením- Kritické čítanie a kritické myslenie

Tematický celok: Práca s informáciami

Téma: Kritické čítanie a kritické myslenie

Ročník: 4.

Kognitívny cieľ:

- zvládnuť čitateľskú gramotnosť,
- identifikovať kľúčové slová,
- vyhľadať údaje v texte,
- dokázať tvrdenia v texte,
- napísať názov textu.

Afektívny:

- vyjadriť vlastný názor a svoj estetický a emocionálny zážitok z prečítaného textu,
- rozvíjať kritický postoj k skutočnosti.

Spôsoby učenia sa:

- metóda V-CH-D, metóda riadeného čítania,
- metóda riadeného čítania (úlohy na vypracovanie).

Ako pracovať s textom pri čítaní:

1. uvedomiť si, čo opisuje text – prerozprávanie textu (zopakovanie podstatných vecí),
2. ako text podporuje tvrdenia – deskripcia, opis,
3. čo text znamená (zmysel textu) – interpretácia.

Ciele kritického čítania:

- rozpoznať, čo bolo autorovým cieľom,
  - pochopiť naladenie (jazyk) a presvedčivosť elementov,
  - rozpoznať úroveň zaangažovanosti autora, zaujatosť, predpojatosť prístupu.
- Každý z uvedených cieľov vyžaduje hľadanie medzi riadkami a aj z textu ako celku.

Didaktická technika, materiálne prostriedky: dataprojektor

Čas na vypracovanie: 12 minút

Východiskový text

Kritické čítanie: práca s textom

Výber z rozhovoru Karola Sudora s Danielom Hevierom

Keby som chcel, tak som milionárom, **Sme, piatok 15. 6. 2012**

<http://kultura.sme.sk/c/6418989/daniel-hevier-keby-som-chcel-tak-som-milionarom.html>

1. Keby spisovatelia neboli dotovaní, a to nehovorím o sebe, decká krikľúňov, čo to napádajú, by sa nenaučili čítať, písať ani žiť, tvrdí v otvorenom rozhovore spisovateľ a textár Daniel Hevier.

2. Niektorých od kníh odradilo povinné čítanie diel na školách a spracúvanie čitateľských denníkov. Ako pôsobili na vás?

Ako jediný v triede som ich miloval. Moje zápisy vyzerali ako malé samizdaty. Zapisoval som si aj údaje z básnických zbierok či poviedok, ktoré neboli povinným čítaním, dokonca som si robil vlastné ilustrácie či portréty autorov. Moje denníky sa tak občas objavili aj na rôznych školských fórach, kde ich ukazovali ako vzor. Škola ma teda určite nenudila ani neodrádzala od čítania.

Deti vraj prestali čítať. Jedni vravia, že je to nezmysel, iní sa sťažujú, že čítajú už len e-maily a odkazy na sociálnych sieťach. Čo si o tom myslíte?

Vnímam to diferencovane. Sú deti, ktoré čítajú celé hodiny, iné nečítajú vôbec. Či ich je dnes menej, netuším. Ani v mojom detskom veku predsa nečítali všetci. Takéto štatistiky ma však nezaujímajú. Píšem, aj keby to malo byť len pre jediného čitateľa, prípadne pre mňa samého.

3. Čo ovplyvňuje, či a koľko ľudí čítajú?

Spoločenská klíma, ľudská atmosféra. Ak panuje tá dnešná, ktorú nazývam „permanentná nasratosť“, človeku sa nechce nieže čítať, ale ani dýchať, žiť, vyjsť z domu. Naopak, v 60. rokoch to u nás vrelo, prišla dobrá muzika aj filmy, a na tom sa zviezla aj literatúra. V tvorivej klíme sa vždy číta veľa, v hluchých časoch to klesá.

Nikdy v histórii sme sa nemali tak dobre ako teraz. Nie je to moja myšlienka, ale súhlasím s ňou. Aká nasratosť tu má potom vplyv na čítanie?

Napísal som aforizmus: Ľudia sa musia mať dobre, aby si kupovali knihy, a ľudia sa musia mať zle, aby ich čítali. Tento paradox vystihuje môj názor. Ak niekto nemá na chlieb a mlieko, nebude si kupovať výpravné monografie. Ak je pri peniazoch, nekúpi si zase Dostojevského, lebo žije úplne iný život.

4. Existuje tendencia posudzovať kvalitu kníh aj podľa predaja. Ak idú na odbyt, sú označované za komerčný brak/umenie. Ak ich nikto nechce, označia sa za brak/umenie. Nie je v tom rozpor?

Čo je dnes komerčná literatúra? Nemôže byť komerčne úspešným aj kvalitné dielo, napríklad Eco? V mojom vydavateľstve sme vydali veľa kvalitných kníh, po ktorých sa len tak zaprášilo. Nerobím teda rozdiely medzi kvalitou a dobre predávanou knihou. Predsa nie je pravda, že čo sa nepredáva, je dobré, a čo sa predáva, je automaticky zlé. Robil som texty pre Team, a keď sme predali pod 100-tisíc albumov, označovali sme to za prepadák. Komplexy z dobrého predaja teda určite nemám. Hádam si nebudem vyčítať, že niektoré moje veci idú na dračku, a tak by mali byť automaticky nekvalitné.

A čo je kritériom kvality?

Postavte vedľa seba dvoch rovnocenných univerzitných profesorov s rovnakou kariérou, vkusom, renomé, erudíciou. Jeden označí napríklad Ráfusa za svetového autora, druhý za podpriemerného okresného básnika. Každý z nich svoj názor obháji traktátom na 20 strán. Čo si vyberiete? Pre mňa je kritériom to, aby som sa pod svoju prácu nehanbil podpísať, aby som ju mohol ukázať a odkázať aj svojim deťom.

5. Nepáčia sa vám knihy o Harrym Potterovi s miliónovými predajmi. Iní ich označujú za literatúru, ktorá priviedla mnohé deti k čítaniu.

Prečítal som si zo záujmu, ale pozor - bez záujmu, Dana Browna, chcel som aj Harryho Pottera. Po piatich stranách som rezignoval. Títo autori nerobia literatúru. Je to fiktívny či príbehový priemysel podporený rafinovaným marketingom či zneužitím ľudskej

túžby po tajomstve, mystériu. Už dávno neboli literatúra, filmový priemysel či výtvarný tak za haraburdené bosoráctvom ako v dnešnej dobe.

Úlohy k textu

1. Vysvetlite, ako rozumiete zvýrazneným slovám D. Hevera v 1. časti textu.
2. Sformulujte vlastné odpovede na otázky v časti textu č. 2.
3. Súhlasíte s názorom D. Heviera v časti textu č. 3? Ak nie, argumentujte, s čím nesúhlasíte. Vysvetlite, v čom spočíva paradox uvedeného aforizmu.
4. V texte č. 4 vyberte vo zvýraznenej časti 1 správnu odpoveď. Uveďte, ako vidí kvalitnú literatúru a komerčný brak novinár, ako sa k danej problematike stavia spisovateľ. S ktorým tvrdením súhlasíte a prečo?
5. Všimnite si slovnú hračku v 5. časti textu: zo záujmu – bez záujmu. Vysvetlite významový rozdiel použitím synonym. Vyberte kľúčové slová, ktorými spisovateľ vyjadril úspešnosť istého druhu literatúry. Neprotirečí si s výpoveďou v texte č. 4? Argumentujte, či odpoviete áno/nie. Sformulujte svoj názor na literatúru, ku ktorej sa D. Hevier v tejto časti vyjadruje.
6. Vymyslite názov pre text, ktorý vznikol výberom otázok a odpovedí z novinového článku.

Správne odpovede

1. Ak by spisovatelia nepísali knihy, ľudia by tak nemali dostatočné vzdelanie, dostatok informácií a mali by slabú slovnú zásobu, nevedeli by sa vyjadrovať, komunikovať. Ťažko by si hľadali prácu, ktorá by ich užívala.

2. Žánre v povinnom čítaní sú pre nás nezáživné a radšej si prečítame žáner, ktorý nás zaujme, ako napríklad romány, knihy plné fantázie. Knihy si nevyberáme len podľa žánru, ale aj podľa obalu knihy.

V dnešnej dobe mládež trávi viac času na internete a sociálnych sieťach a nečíta knihy skoro vôbec. Mládež by mala viac času venovať aj čítaniu kníh, pretože si tak rozširujú slovnú zásobu a vedľa sa lepšie vyjadrovať.

3. Áno, súhlasíme s jeho názorom, lebo má pravdu, keď povedal, že ľudia si nekúpia knihy vtedy, keď nemajú peniaze ani na základné potraviny. Paradox je, že keď ľudia nemajú peniaze, knihy si kúpia.

4. Ak idú knihy na odbyt, sú označované za **umenie**. Ak ich nikto nechce, označia sa za **brak**.

Spisovateľ neposudzuje, či je to kvalitná literatúra alebo komerčný brak, či sa predáva alebo nie, on si za svojou prácou stojí a snaží sa ju robiť čo najlepšie.

Súhlasíme s tým, že nie každému sa páči to isté ... „100 ľudí, 100 chutí“

5. Zo zvedavosti si chcel prečítať knihu, ale na druhej strane neočakával od knihy veľa. Taká literatúra o ktorej hovorí on, nebola podporovaná rafinovaným marketingom a zneužitím ľudskej túžby po tajomstve.

Áno, protirečí si, pretože v texte č. 4 tvrdil, že nerozlišuje, či ide o kvalitnú literatúru alebo komerčný brak a v texte č. 5 tvrdí, že sa mu nepáči, ako sa v dnešnej dobe píše literatúra.

Náš názor na túto knihu je, že knihy sú v dnešnej dobe mysteriózne a plné vymyslených vecí, ktoré sa v dnešnej dobe nemôžu udiat'.

6. Literatúra v minulosti a dnes.

Kľúč hodnotenia úspešnosti žiakov vo IV. A triede:

- úlohy, ktoré boli vyriešené všetkými žiakmi bez problémov č. 2, 4, 5,
- úlohy, ktoré boli vyriešené len niektorými žiakmi 0,
- úloha, ktorá bola splnená všetkými žiakmi, avšak niektorí s ňou mali ťažkosti č. 3,1.

Záverečné odporúčania

Prácu s textom som realizovala s maturantmi vo IV. A triede vzhľadom na náročnosť textu a úloh. Úlohy boli vypracované na pochopenie a interpretáciu. Prekvapujúce bolo pre mňa zistenie, že žiaci mali ťažkosti s úlohami 3 a 1.

Pravidelná práca s literárnym textom (vlastne s akýmkoľvek textom) rozvíja vyjadrovacie schopnosti žiakov, zlepšuje všestrannosť a kvalitu rečového prejavu, skvalitňuje úsudok, obohacuje slovnú zásobu. Rozvíja vnímavosť, predstavivosť, fantáziu, posilňuje pamäťové i vôľové vlastnosti, pozornosť i sústredenosť, prebúdza lásku i úctu k rodnému jazyku i národu. Cieľom tejto vyučovacej hodiny bolo ponúknuť učiteľom – kolegom modelový námet na čítanie s porozumením ako jeden z prostriedkov zvyšovania čitateľských kompetencií žiakov.

ZÁVER

Obsahom práce je tézovitý súhrn teoretických vedomostí a praktických zručností, ktoré umožnia učiteľom základnej a strednej školy získať najnovšie poznatky z oblasti čitateľskej gramotnosti, konkrétne v oblasti zameranej na čítanie s porozumením.

Práca bola vytvorená na základe Školského vzdelávacieho programu Spojenej školy, Obchodnej akadémie vo Svidníku. V prvej časti krátko rozoberám teoretickú problematiku súvisiacu s čitateľskou gramotnosťou. Druhá časť práce je koncipovaná ako súbor podnetov, vhodných ukážok, zameraných na čítanie s porozumením, ktoré pomôžu učiteľom na strednej škole nielen hlbšie preniknúť do problematiky čitateľskej gramotnosti, ale ukázať im cesty, ako môžu získané teoretické a praktické poznatky integrovať do výučby slovenského jazyka a literatúry.

Žiakov úlohy zaujali, pozornejšie čítali text a úlohy žiakov podnietili k ďalším otázkam, mali možnosť konfrontovať vlastné názory, dotvoriť text, klásť doplňujúce otázky, pracovať samostatne i v skupine, pričom učiteľ pôsobil ako koordinátor. V triede často vládla uvoľnená atmosféra.

V budúcnosti by bolo vhodné rozdeliť žiakov do menších skupiniek, pripraviť viac úloh pre šikovnejších žiakov, zamerať diskusiu skôr na znalosti, nie vedomosti žiakov, vyhodnocovať samostatné práce žiakov, zadávať aj samostatnú prácu, a hlavne práca s textom má byť pravidelná, pretože len tak prinesie svoje ovocie.

Vytvorená práca by mala pomôcť všetkým učiteľom slovenského jazyka a literatúry, ktorí majú záujem rozvíjať u svojich žiakov kompetencie čitateľskej gramotnosti. Bez implementácie čitateľskej gramotnosti do vyučovacieho procesu nie je možné budovať modernú školu 21. storočia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. HÚSKOVÁ, A. 2012. Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole. Publikácia pre pedagogických zamestnancov. Metodicko-pedagogické centrum centrum, Bratislava. 2012. ISBN: 978-80-8052-416-6
2. KAŠIAROVÁ, N. 2011. Čitateľská gramotnosť na vyučovaní slovenského jazyka a literatúry. Publikácia pre pedagogických zamestnancov. Metodicko-pedagogické centrum centrum, Bratislava. 2011. ISBN: 978-80-8052-378-7

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Žiacke práce - Rudolf Dilong - Dotvorený text

Príloha 1 Žiacke práce - Rudolf Dilong - Dotvorený text

Ja kňazom stať sa mám,
už aj do neba odchádzam.

Daj mi ruku,
vezmi si ma, bo zle mi.

Nemám radosť, v túto celu.
Pusť ma prosím, väznil' u!

Väznil' u, pomôž mi,
nevládzem už stáť, odpusť MI!

Kto ma odtiaľ vyslobodí?
Kto mi ruku podá?

Smutno mi, Bože, za tebou,
chcem byť tvojím priateľom,

Pusť ma do tvojich oblokov,
budem tvojím otrokom!

Ježišu Kriste, väznil' u,
otvor ten oblok, smutno mi.

Bože, aspoň tak pomôž mu,
môjmu duchu, ktorý už neverí.

Vezmi si kúsok môjho smútku
a nevrhni ma do svojho smútku.